

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

АЛЕКСІНЦЕВА ТЕТЯНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 7.072.2: [378-057.87]:615.851 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА
ПОЧАТКОВИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ АРТПЕДАГОГІКИ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Пріма Раїса Миколаївна,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри теорії і методики
природничо-математичних дисциплін
початкової освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

кандидат педагогічних наук
Руденька Тетяна Миколаївна,
КП «Житомирська обласна філармонія
імені Святослава Ріхтера»
Житомирської облради,
генеральний директор.

Захист відбудеться 17 травня 2019 року о 13⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05 у Хмельницькому національному університеті, за адресою: зал засідань, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://www.khnu.km.ua> та в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету, за адресою: вул. Кам'янецька, 110/1, м. Хмельницький, 29016.

Автореферат розіслано 15 квітня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Андрюшук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема розвитку творчого потенціалу учня, виховання людини-творця гостро постає в сучасному українському суспільстві. Динамічність життя диктує особливі вимоги: необхідно бути впевненим у собі, конкурентоспроможним, активним, цілеспрямованим, креативним. Саме тому у вітчизняній системі шкільної освіти дедалі більшу увагу зосереджують на розвитку в учнів творчих здібностей. Здатність мислити творчо робить особистість вільною в самовираженні, життєрадісною, стійкою до стресових ситуацій. У психологічній науці доведено, що творчість допомагає людині розв'язати особистісні, емоційні, поведінкові проблеми, сприяє особистісному зростанню й самоактуалізації. У сучасному світі нарізла необхідність у людині, яка здатна швидко та легко адаптуватися до змін у суспільстві, мужньої, духовно сильної, творчої, упевненої в собі. При цьому невербальне навчання, наприклад через малювання, музику й танець, є дуже важливим та актуальним. Ідеться не про навчання творчих професій, а про новий тип навчання – навчання через мистецтво, що спрямоване на створення нової людини, яка довіряє самій собі, активної, креативної, відважної та автономної, здатної до імпровізації, творчості.

Формування творчої особистості, яка розвивається в умовах сьогодення, – основне завдання мистецької педагогіки, одним із важливих і складних векторів якої є виявлення та розвиток індивідуальності учня, його художнього мислення, творчої уяви, розуміння ним мистецтва, прищеплення художніх смаків у процесі навчання в початкових мистецьких навчальних закладах (у редакції «Положення про початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школу естетичного виховання)», згідно з наказом Міністерства культури і туризму № 331 від 23.05.2006, що було актуальним на момент координування теми дисертації), а відповідно до наказу Міністерства культури України від 09.08.2018 № 686 «Про затвердження Положення про мистецьку школу» – у мистецьких школах.

Поняття «початковий мистецький навчальний заклад» об'єднує заклади спеціалізованої мистецької освіти різних мистецьких напрямів – музичної, художньої, хореографічної, хорової тощо. Окремої офіційної назви для освітнього закладу кожного напрямку в Україні не існує. До основних функцій мистецької школи належить створення умов для професійної художньо-творчої самореалізації особистості здобувача початкової мистецької освіти, формування його потреб у якісному культурному мистецькому продукті, пробудження інтересу до творчості, спілкування з мистецтвом, мистецьких практик, а також створення умов для набуття ним первинних професійних навичок і вмій, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації в діяльності, опанування додаткових компетентностей у сфері культури, мистецтва (відтворювати, інтерпретувати та створювати мистецькі тексти, виконувати твори мистецтва і створювати їх, формувати художні образи в процесі виконання (відтворення або створення) творів мистецтва, демонструвати свої досягнення публічно, володіти культурою публічного мистецького виступу, бути здатним до виконавства в мистецькому колективі).

Надзвичайно ресурсним для виконання цього завдання є використання в роботі з учнями початкових мистецьких навчальних закладів засобів артпедагогіки, яка протягом останніх років довела свою ефективність в освітньому процесі. Артпедагогіка – це новий педагогічний напрям арт-терапії, що трактують як інноваційну технологію особистісно зорієнтованого навчання та виховання. Засоби артпедагогіки (твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня й викладача, особистісно орієнтований виховний простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії, ізо-терапія (терапія образотворчим мистецтвом), музикотерапія (терапія звуками), драматерапія (терапія через сценічну гру), бібліотерапія (терапія засобами слова), танцювально-рухова терапія (терапія через рухи танець) із педагогічною метою) доступні для освоєння їх педагогами без спеціальної психологічної освіти, цікаві, ефективні в роботі з дітьми, оскільки гармонійно, екологічно допомагають подолати проблеми неуспішності або неповної самореалізації, сприяють розвитку творчого потенціалу учнів і мотивують їх до навчання.

Педагогічні аспекти використання засобів мистецтва для впливу на особистість учня поставали предметом дослідницької уваги філософів античності, зокрема Платона й Аристотеля. Критичному переосмисленню виховного впливу мистецтва сприяли праці науковців різних поколінь і філософських течій, зокрема: Т. Адорно, Л. Виготського, Г. Гегеля, А. Маслоу, О. Потебні, В. Соловйова, Ф. Шиллера. У радянський і пострадянський час ролі й значенню мистецтва у вихованні присвячували свої праці: А. Азархін, В. Біблер, В. Бітаєв, Ю. Борев, М. Бровко, І. Глінська, В. Даренський, М. Каган, Г. Кершенштейнер, Л. Коган, Л. Левчук, В. Мазепа, В. Малахов, Л. Масол, Г. Меднікова, Н. Миропольська, В. Михальов, Б. Неменський, О. Олексюк, В. Панченко, О. Семашко, В. Сухомлинський, Р. Шульга, Б. Юсов та ін.

Актуальність арт-терапії в теорії і практиці освіти обґрунтовано в доробку українських (О. Біда, О. Вознесенська, О. Деркач, У. Дутчак, О. Кондрицька, О. Отич, Т. Прикотенко, Т. Руденька, О. Рудницька, О. Сорока, О. Федій), а також зарубіжних учених (А. Гришина, Т. Добровольська, М. Ессекс, М. Катренко, Л. Комісарова, В. Копитін, Е. Крамер, Л. Лебедева, І. Левченко, Є. Медведева, М. Наумбург, Н. Сакович, Н. Сергеева, Р. Сільвер, Є. Таранова, К. Фростиг, Д. Хертз, А. Хілл, Н. Шумакова та ін.). Посутню увагу звернено на психолого-педагогічний супровід дітей із порушеннями соціалізації, психічними відхиленнями, а також соціально адаптованих дітей в умовах закладу дошкільної освіти та загальноосвітньої школи засобами арт-терапії. Водночас проведений аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує брак висвітлення проблеми застосування засобів арт-терапії, зокрема артпедагогіки, для навчання, виховання й розвитку особистості в умовах сучасних початкових мистецьких навчальних закладів, а також певні *суперечності* між:

– нагальною потребою суспільства в підготовці викладача початкових мистецьких навчальних закладів нового типу, що здатний ефективно реалізувати освітній процес засобами артпедагогіки, та нез'ясованістю педагогічних умов забезпечення названого процесу;

– визнанням високої розвивальної та терапевтичної ефективності засобів артпедагогіки в освітньому процесі початкових мистецьких навчальних закладів і науково-методичною неопрацьованістю порушеної проблеми;

– необхідністю застосування артпедагогічних технік у початкових мистецьких навчальних закладах і недостатнім рівнем готовності до цього процесу майбутнього викладача.

Зростання актуальності задекларованої проблеми в умовах модернізації освіти, брак її обґрунтування в теорії і практиці професійної освіти вмотивували вибір теми дисертації: **«Формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена в межах теми науково-дослідницької роботи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки «Соціально-психологічні трансформації суб'єктів педагогічної взаємодії в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (№ 0108U000406). Тема роботи затверджена вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 5 від 28 лютого 2015 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 27 жовтня 2015 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічних умов формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Відповідно до мети, сформульовано такі **завдання**:

1) на основі вивчення, аналізу й узагальнення наукових джерел окреслити понятійно-термінологічне поле проблеми готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; уточнити сутність основних дефініцій;

2) науково обґрунтувати сутність і структуру поняття «готовність майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності»; визначити критерії й показники, схарактеризувати рівні та з'ясувати стан її сформованості в майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів;

3) розробити модель, теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до використання засобів артпедагогіки в професійній діяльності та експериментально перевірити їхню ефективність;

4) розробити й апробувати навчально-методичне забезпечення для підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Для розв'язання окреслених завдань і досягнення поставленої мети використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, систематизація й узагальнення філософської, педагогічної, культурологічної, мистецтвознавчої, психологічної літератури для з'ясування стану розроблення порушеної проблеми та уточнення категорійно-понятійного апарату; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування, бесіди, аналіз результатів творчої діяльності й контрольних робіт, спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний)) для діагностики та перевірки педагогічних умов формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; моделювання – для розроблення моделі досліджуваного процесу; *математичної статистики* й оброблення результатів (метод статистичного оброблення результатів на основі критерію Пірсона (χ^2 критерій) – для кількісного й якісного аналізу результатів дослідницько-експериментальної роботи, підтвердження вірогідності та надійності результатів формуального етапу педагогічного експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* виокремлено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності (актуалізація позитивної мотивації майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності; розроблення творчих завдань із використанням засобів артпедагогіки для поглиблення знань з артпедагогіки, компетентностей студентів у сфері музичного мистецтва; активізація інтерактивної взаємодії у форматі «викладач – студент – учень», спрямованої на набуття емоційно-музичного, артпедагогічного досвіду майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів під час педагогічної практики); експериментально перевірено ефективність їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти музичного напрямку; визначено компоненти (мотиваційний, особистісний, теоретичний, практичний), критерії (ціннісно-орієнтаційний, емоційно-рефлексивний, когнітивно-змістовий, практично-діяльнісний), показники й рівні (високий, середній, низький) готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; *уточнено* сутність основних дефініцій («артпедагогіка», «арт-терапія», «засоби артпедагогіки»); *удосконалено* зміст і технології підготовки майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності; *подальшого розвитку* набули форми й методи формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням та апробуванням авторського елективного навчального курсу «Артпедагогіка», що сприяє збагаченню теоретичних знань і розвитку практичних умінь виконувати навчально-виховні завдання в умовах початкових

мистецьких навчальних закладів. Результати дослідження доцільно застосовувати в практиці вищої школи для оптимізації освітнього процесу початкових мистецьких навчальних закладів, у ході фахової підготовки молодших бакалаврів закладів вищої музичної освіти, під час розроблення спецкурсів, написання навчально-методичних посібників і методичних рекомендацій, корегування навчальних планів та освітньо-професійних програм підготовки фахівців закладів вищої музичної освіти, у системі підвищення кваліфікації й перепідготовки працівників культури.

Основні положення роботи **впроваджено** в освітній процес Волинського коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського (довідка № 531/1-26 від 04.12.2018 р.), Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки (довідка № 311/01-08/18 від 27.09.2018 р.), Кіровоградського музичного коледжу (довідка № 253/01-08 від 24 вересня 2018 р.), Рівненського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (довідка № 347/04-01-10/2018 від 06.09.2018 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/02/3278 від 22.11.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. У статті [1] проаналізовано наукові праці, присвячені категорійно-понятійній характеристиці артпедагогіки. Ідеї та думки, що належать співавторів, у матеріалах дисертації не використано.

Апробація результатів дослідження проведена під час наукових і науково-практичних конференцій: *міжнародних* – «Педагогічна майстерність: методологія, теорія, технології» (Черкаси, 2015); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2016); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський та національний вимір» (Луцьк, 2016); «Сучасна вища освіта: реалії, проблеми, перспективи» (Кременчук, 2017); «Простір арт-терапії: палітра емоцій» (Київ, 2016); «Простір арт-терапії: можливості інтеграції» (Київ, 2017); «Арт-коучингові стратегії особистісного росту» (Київ, 2017); «Простір арт-терапії: творча інтеграція та трансформація в епоху плинного модерну» (Львів, 2018); *міжнародного конгресу* «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017); *усеукраїнських* – «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2017); «Підготовка конкурентоздатного фахівця початкової освіти в контексті реалізації концепції «Нова українська школа» (Луцьк, 2017).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації відображено у 12 публікаціях (11 одноосібних), із них 5 статей у фахових виданнях України й іноземних наукових періодичних виданнях (із них 1 входить до міжнародних наукометричних баз), 6 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1 – навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (292 найменування, зокрема 26 іноземними мовами). Повний обсяг дисертації становить 299 сторінок, із них основного тексту – 185 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 13 рисунків, 24 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність задекларованої проблеми, доцільність її розв'язання, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету, окреслено завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; аргументовано наукову новизну й практичне значення; подано відомості про апробацію; представлено інформацію про публікації з теми дисертації, її структуру та обсяг.

У першому розділі «**Теоретичні засади формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності**» окреслено понятійно-термінологічне поле проблеми готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; уточнено сутність ключових дефініцій (артпедагогіка», «арт-терапія», «засоби артпедагогіки»), проаналізовано досвід вітчизняної та зарубіжної педагогіки стосовно інтеграції мистецтв у художньо-творчій діяльності викладача початкових мистецьких навчальних закладів, зокрема музичних шкіл; обґрунтовано та схарактеризовано структуру готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Термінологічний аналіз порушеної проблеми дав змогу витлумачити *зміст артпедагогічної діяльності* як самостійного виду професійно-педагогічної діяльності, сукупність педагогічних дій, спрямованих на реалізацію можливостей мистецтва збагачувати зміст освітнього процесу на рівні його індивідуально-особистісного сприймання, оптимізувати й гуманізувати педагогічну взаємодію, забезпечувати творчу самореалізацію її суб'єктів. *Засоби артпедагогіки* – це всі явища та процеси, пов'язані зі сферою мистецтва як особливого способу пізнання людиною світу й себе в інтеграції з педагогічним и завданнями (твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня й викладача, особистісно орієнтований виховний й простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії). Виокремлено основні *принципи артпедагогіки*: художньо-образне представлення педагогічного змісту; спонтанність самовираження засобами мистецтва; творче «співбуття» учасників освітнього процесу; єдність свідомого та несвідомого під час артпедагогічної взаємодії. Уточнено *сутність понять «артпедагогіка», «арт-терапія»*. Артпедагогіка – синтез знань із мистецтва, психології, психотерапії та педагогіки, необхідних для теоретичного осмислення процесу особистісного розвитку вихованця; дослідження організаційно-методичних засад побудови особистісно центрованого виховного процесу, спрямованого на сприяння самовизначенню особистості, розвитку в неї здатності до рефлексії, активізації особистісного зростання й творчого саморозвитку засобами мистецтва та художньо-творчого самовираження. Арт-терапія актуалізує розвиток і корекцію особистості, зважаючи на її наявні властивості, натомість артпедагогіка апелює до того, чого в людині ще немає, але в перспективі може бути сформоване. Артпедагогіка вивчає не «проблеми» людини, а її можливості, розширення сфери позитивних якостей особистості. Виявлено, що артпедагогіка як «психопедагогіка мистецтва» є галуззю педагогічної науки, що зорієнтована на

пошук ефективних підходів до організації художніх видів діяльності, спрямованої на формування цілісного світогляду й особистісно-сміслових орієнтацій як внутрішньої умови морально-естетичного самовдосконалення та подальшого духовно-морального розвитку з орієнтацією на вищі цінності життя. Артпедагогіка забезпечує розроблення теорії і практики особистісно орієнтованої освіти, сприяє збереженню духовного здоров'я особистості – особливості людини ставити перед собою сенсоутворювальні досяжні цілі.

Проаналізовано досвід вітчизняної та зарубіжної педагогіки щодо інтеграції різних видів мистецтв у художньо-творчій діяльності викладача мистецьких шкіл, зокрема музичних. У теоретико-практичній площині схарактеризовано феномен синестезії, зроблено висновок про асоціативну природу синестезії, акцентовано на можливості її розвитку в учнів для поглибленого розуміння ними музичного матеріалу. Диференційовано особливості застосування засобів артпедагогіки з дітьми молодшого шкільного віку та підлітками. Проаналізовано навчальні плани з музичної освіти західноєвропейських країн. Констатовано включення в більшість із них занять із суміжних мистецтв або елементів інших видів мистецтв в уроки музики. Уточнено дефініції термінів «підготовка» і «готовність». Поняття «готовність майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності» potrаkтоване як *інтегративна особистісна характеристика, що формується в процесі професійної освіти та самоосвіти, відображає поєднання фахових компетенцій, психолого-педагогічної спрямованості свідомості педагога та його особистісних якостей, які забезпечують провадження ним музично-педагогічної діяльності із застосуванням засобів артпедагогіки*. Виокремлено *мотиваційний* (орієнтованість майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів на застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності); *особистісний* (наявність емоційно-психологічних якостей особистості, що вможливають застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності); *теоретичний* (наявність знань з артпедагогіки, компетентностей у сфері музичного мистецтва) та *практичний* (сформованість умінь і навичок, способів використання засобів артпедагогіки в музично-педагогічній діяльності) компоненти готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

У другому розділі **«Організаційно-методичні основи формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності»** проведено діагностику аналізованого процесу, виявлено й науково обґрунтовано педагогічні умови, спроектовано експериментальну модель формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

У процесі дослідження як діагностувальне підґрунтя вибрано критерії (*ціннісно-орієнтаційний, емоційно-рефлексивний, когнітивно-змістовий, практично-діяльнісний*), показники їх вияву. Виокремлено три рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких

навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, на підставі яких описано реальний стан сформованості зазначеної проблеми на констатувальному етапі педагогічного експерименту. Для отримання достовірних даних використано комплекс взаємодоповнювальних методик дослідження, зокрема: бесіди, анкетування, методику «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич); методику «Карта педагогічного оцінювання та самооцінювання здатності вчителя до інноваційної діяльності» (В. Сластьонін, Л. Подимова) (ціннісно-орієнтаційний критерій); контрольні роботи, бесіди (когнітивно-змістовий критерій); аналіз самооцінки за процедурою тестування (Г. Казанцева), тестування «Діагностика рівня емпатії», бесіди, творчі завдання, спостереження (рефлексивно-емоційний критерій); методику «Колесо досягнень» (модифікація В. Пиркова), творчі завдання, методику діагностики «перешкод» у виявленні емоційних контактів (В. Бойко) (практично-діяльнісний критерій).

За результатами діагностування підсумовано, що в численній кількості студентів переважає низький (42,5 %) і середній (50,8 %) рівні готовності за визначеними критеріями, лише невеликий відсоток студентів (6,7 %) продемонстрував високий рівень готовності до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності. Результати констатувального етапу експерименту підтвердили необхідність виокремлення й обґрунтування педагогічних умов, які б забезпечували ефективність досліджуваного процесу та позитивну динаміку рівнів готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

У контексті роботи педагогічні умови схарактеризовані як сукупність необхідних і взаємопов'язаних заходів, що сприяють успішному формуванню готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності. Виокремлено такі педагогічні умови: *актуалізація позитивної мотивації майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності; розроблення творчих завдань із використанням засобів артпедагогіки для поглиблення знань з артпедагогіки, компетентностей студентів у сфері музичного мистецтва; активізація інтеракції у форматі «викладач – студент – учень», спрямованої на набуття емоційно-музичного, артпедагогічного досвіду майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів під час педагогічної практики.*

З огляду на диференційовані педагогічні умови, спроектовано модель (рис. 1) формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, що дає змогу відобразити процесуальність і послідовність підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, а також простежити взаємозв'язок та взаємозумовленість її складників: *цільового, теоретико-методологічного, змістового, технологічного, діагностико-результативного.*

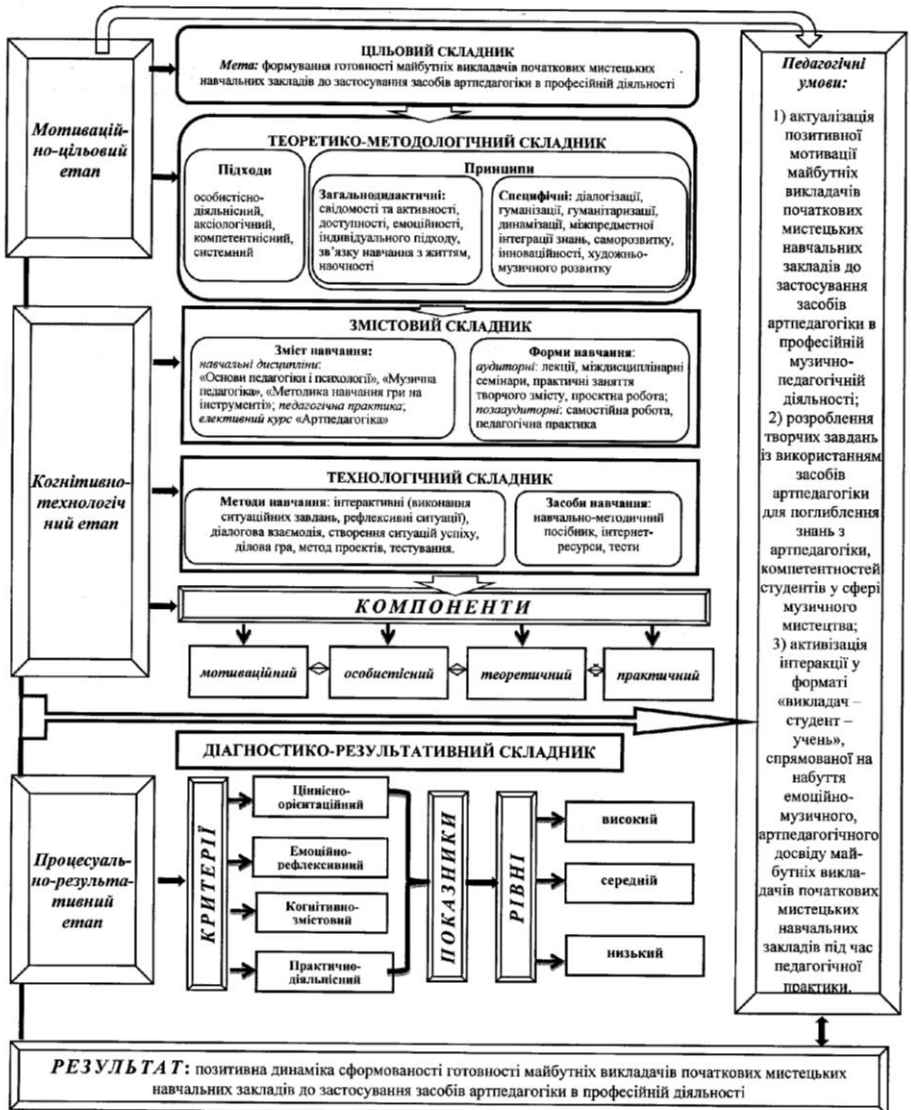

Рис. 1. Модель формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності

Цільовий складник репрезентує мету – формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, що акумулює загальну й часткову мету.

Теоретико-методологічний складник охоплює різні підходи (особистісно-діяльнісний, аксіологічний, компетентнісний, системний) стосовно організації процесу формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, а також загальнодидактичні та специфічні принципи їх підготовки.

Змістовий і технологічний складники моделі вмотивовані метою й завданнями професійної підготовки, що базоване на організації процесу формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності (теоретична та практична частини), на технологічному аспекті його забезпечення під впливом усіх компонентів цілісного освітнього процесу (зм іст (навчальні дисципліни), форми навчання, методи й засоби навчання).

Діагностико-результативний складник засвідчує динаміку процесу формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Імплементация моделі відбувається через упровадження в освітній процес підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів навчально-методичного забезпечення, розробленого з огляду на низку педагогічних умов, спрямованих на забезпечення ефективного результату – позитивної динаміки готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

У третьому розділі **«Експериментальне дослідження процесу підготовки майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності»** експериментально перевірено педагогічні умови й методичне забезпечення підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Для досягнення позитивної динаміки готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності обґрунтовано й апробовано на вч ально-методичне забезпечення підготовки студентів, що корелує з описаними педагогічними умовами. У його межах розроблено та запроваджено в навчальний процес майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів елективний курс «Артпедагогіка», де передбачене застосування артпедагогічних засобів (твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня й викладача, особистісно орієнтований виховний простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії, арт-терапія образотворчим мистецтвом, музикотерапія, драматерапія, бібліотерапія з педагогічною метою) та їхніх прийомів (музично-рухові ігри і вправи, психічна й соматична

релаксація за допомогою музики, музичне малювання, рухова драматизація під музику та музична розповідь тощо).

Експеримент, що тривав упродовж 2014 – 2018 рр., проведено на базі Волинського коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, Дніпропетровської академії музики імені М. Глінки, Кіровоградського музичного коледжу, Рівненського центру підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників культури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Загалом експериментальним дослідженням охоплені 270 студентів музично-педагогічних факультетів, із них на формувальному етапі – 94 студенти Волинського коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського, Дніпропетровської академії музики імені М. Глінки та Кіровоградського музичного коледжу. Репрезентативну вибірку від загального обсягу сукупності (270 студентів) становлять 47 осіб у контрольній (КГ) та в експериментальній групах (ЕГ). Формувальний етап експерименту передбачав поетапну реалізацію авторської методики на мотиваційно-цільовому, когнітивно-технологічному, процесуально-результативному етапах.

Мотиваційно-цільовий етап, що корелює з першою педагогічною умовою, мав на меті формування мотиваційного й теоретичного компонентів досліджуваного феномену. Це відображають показники ціннісно-орієнтаційного й частково когнітивно-пізнавального критерію (розуміння мети, завдань артпедагогіки, способів застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності) готовності студентів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності. Названий етап реалізовано в процесі вивчення теоретичної частини елективного курсу (лекції, практичні заняття), що охоплювало питання з педагогіки, психології, арт-терапії, активізувало мотиваційну сферу майбутніх викладачів із формування інтересу до артпедагогіки, спрямованість на застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, зацікавленість в оптимізації освітнього процесу в початкових мистецьких навчальних закладах засобами артпедагогіки.

Другий етап – когнітивно-технологічний – корелює з другою педагогічною умовою, що передбачає розроблення творчих завдань із використанням засобів артпедагогіки для поглиблення знань з артпедагогіки, компетентностей студентів у сфері музичного мистецтва й забезпечує формування особистісного та частково теоретичного компонента (засвоєння знань з артпедагогіки) готовності майбутніх фахівців. Це відображено в показниках емоційно-рефлексивного критерію (сформована емпатійність; здатність до синестезійно-асоціативних зв'язків). На практичних заняттях поглиблено й систематизовано знання студентів про виховне та розвивальне значення артпедагогіки, упровадження засобів артпедагогіки в освітній процес закладу вищої освіти музичного напрямку; сформовано практичні вміння й навички застосування різних засобів артпедагогіки (твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня та викладача, особистісно орієнтований виховний простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії, терапія образотворчим мистецтвом, музикотерапія, драматерапія, бібліотерапія з педагогічною метою) у педагогічній практиці під час виконання навчально-розвивальних завдань (аналіз творів

мистецтва в арт-терапевтичному контексті відповідно до заздалегідь запланованого алгоритму), творчих завдань (проведення студентами художньо-творчої діяльності для експресивного самовираження й аналізу продуктів творчої діяльності (власної, однокласників) із застосуванням різних комунікативних засобів, специфічних арт-терапевтичних технік та арт-терапевтичних методик).

На *процесуально-результативному етапі*, що корелює з третьою педагогічною умовою, передбачено активізацію інтерактивної взаємодії у форматі «викладач – студент – учень», спрямованої на набуття емоційно-музичного, артпедагогічного досвіду студентів під час педагогічної практики. Такий підхід уможливує формування особистісного компонента готовності майбутніх викладачів, відображеного в показниках емоційно-рефлексивного критерію (сформованість навичок рефлексії; адекватна самооцінка), теоретичного компонента, відтвореного в показниках когнітивно-змістового критерію (знання способів застосування засобів артпедагогіки в музично-педагогічній діяльності) та практичного, що віддзеркалює показники практично-діяльнісного критерію (сформовані вміння й навички щодо застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності); розвинені комунікативні вміння). Активізація інтеракції у форматі «викладач – студент – учень» реалізована через:

- а) створення терапевтичного середовища, що охоплює забезпечення атмосфери психологічної безпеки (довіра, постійність, емоційно-комфортні умови);
- б) створення терапевтичних взаємин (повага, зосередженість на потребах окремої особистості та групи загалом, підтримка, невербальне спілкування);
- в) використання схеми взаємодії: студент – засоби мистецтва й твори мистецтва – викладач; студент – учень.

Результати, отримані після завершення формувального експерименту, дали змогу зафіксувати зростання рівнів готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності. Після завершення навчання за авторською методикою 16,5 % студентів ЕГ продемонстрували низький рівень готовності, 60,6 % – середній, 22,9 % – високий. У КГ низький рівень засвідчили 38,8 % студентів, середній – 52,7 %, високий – 8,5 % студентів. Загальну динаміку сформованості готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності за результатами експериментального дослідження подано в таблиці 1.

Статистична значущість одержаних у процесі дослідження змін рівня готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності підтверджена за допомогою непараметричного критерію Пірсона (χ^2).

Аналіз результатів педагогічного експерименту довів позитивну динаміку у формуванні готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, що засвідчує доцільність й ефективність запропонованих педагогічних умов та авторської методики формування досліджуваного феномену, а також дає підстави стверджувати, що мети дослідження досягнуто, окреслені завдання виконано.

Динаміка рівнів готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності (за результатами експериментального дослідження, у %)

Критерій	Рівень	Група студентів					
		КГ			ЕГ		
		На початку експерименту	Наприкінці експерименту	Динаміка	На початку експерименту	Наприкінці експерименту	Динаміка
Ціннісно-орієнтаційний	Низький	44,7	40,4	-4,3	42,5	17,0	-25,5
	Середній	46,8	46,8	0	51,1	59,6	+8,5
	Високий	8,5	12,8	+4,3	6,4	23,4	+17,0
Емоційно-рефлексивний	Низький	38,3	34,0	-4,3	36,2	12,8	-23,4
	Середній	55,3	57,4	+2,1	55,3	63,8	+8,5
	Високий	6,4	8,5	+2,1	8,5	23,4	+14,9
Когнітивно-змістовий	Низький	48,9	42,5	-6,4	46,8	19,2	-27,7
	Середній	46,8	53,2	+6,4	46,8	57,4	+10,6
	Високий	4,2	4,2	0	6,4	23,4	+17,0
Практично-діяльнісний	Низький	42,5	38,3	-4,2	40,4	17,0	-23,4
	Середній	51,1	53,2	+2,1	53,2	61,7	+8,5
	Високий	6,4	8,5	+2,1	6,4	21,3	+14,9
Узагальнені дані	Низький	43,6	38,8	-4,8	41,5	16,5	-25
	Середній	50	52,7	-2,7	51,6	60,6	+9
	Високий	6,4	8,5	+2,1	6,9	22,9	+16

ВИСНОВКИ

Результати дослідження вможливили формулювання низки висновків, поданих нижче.

1. На основі вивчення, аналізу й узагальнення наукового фонду з порушеної проблеми уточнено сутність ключових дефініцій аналізованого феномену. Поняття «готовність майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності» потрактоване як інтегративна особистісна характеристика, що формується в процесі професійної освіти й самоосвіти, відображає поєднання фахових компетенцій, психолого-педагогічної спрямованості свідомості педагога та його особистісних якостей, які забезпечують провадження музично-педагогічної діяльності із застосуванням засобів артпедагогіки. З огляду на наукові студії, уточнено зміст ключових понять дослідження: «артпедагогіка», «арт-терапія», «засоби артпедагогіки». Артпедагогіка схарактеризована як

галузь педагогічної науки, як інноваційна педагогічна технологія, що синтезує арт-терапію, педагогіку й мистецьку освіту та базована на інтеграції різних видів мистецтв під час роботи з учнями на уроках музики в початкових навчальних мистецьких закладах. Арт-терапія акумулює клінічні аспекти аналітичної психології та психоаналізу, пов'язані з гармонійним, терапевтичним і корекційним потенціалом художньої діяльності. Засоби артпедагогіки – це твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня й викладача, особистісно орієнтований виховний простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії, терапія образотворчим мистецтвом, музикотерапія, драматерапія, бібліотерапія з педагогічною метою.

2. Структура готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності потрактована як цілісна система, що охоплює: теоретичну, практичну, мотиваційну, особистісну готовність. Відповідно до виокремлених компонентів досліджуваного феномену, визначено критерії та їхні показники: ціннісно-орієнтаційний (наявність інтересу до артпедагогіки; спрямованість на застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; зацікавленість в оптимізації освітнього процесу в початкових мистецьких навчальних закладах; готовність до впровадження інновацій у майбутній професійній діяльності); емоційно-рефлексивний (сформованість навичок рефлексії; емпатійність; здатність до синестезійно-асоціативних зв'язків; адекватна самооцінка); когнітивно-змістовий (засвоєння знань з артпедагогіки; розуміння мети, завдань артпедагогіки, способів застосування засобів артпедагогіки в музично-педагогічній діяльності); практично-діяльнісний (сформованість умінь і навичок щодо застосування засобів артпедагогіки; розвинені комунікативні вміння). За обґрунтованими критеріями, показниками їх вияву виокремлені три рівні готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності (високий, середній, низький), на підставі яких на констатувальному етапі педагогічного експерименту зафіксовано реальний стан сформованості готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності. За результатами діагностування з'ясовано, що в численній кількості студентів переважає низький (42,5 %) і середній (50,8 %) рівні готовності за визначеними критеріями, лише невеликий відсоток студентів (6,7 %) продемонстрував високий рівень готовності до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

3. Виокремлено й науково обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності: актуалізація позитивної мотивації майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній музично-педагогічній діяльності; розроблення творчих завдань із використанням засобів артпедагогіки для поглиблення знань з артпедагогіки, компетентностей студентів у сфері музичного мистецтва; активізація інтеракції у форматі «викладач – студент – учень», спрямованої на набуття емоційно-музичного,

артпедагогічного досвіду майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів під час педагогічної практики.

Розроблено й апробовано експериментальну модель реалізації досліджуваного процесу в практиці закладів вищої освіти музичного напрямку, що дає змогу відобразити процесуальність і послідовність підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, а також простежити взаємозв'язок та взаємозумовленість її складників: цільового, теоретико-методологічного, змістового, технологічного, діагностико-результативного. Цільовий складник репрезентує мету – формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, що акумулює загальну й часткову мету. Теоретико-методологічний складник охоплює підходи (особистісно-діяльнісний, аксіологічний, компетентнісний, системний) щодо організації процесу формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, а також загальнодидактичні та специфічні принципи їх підготовки. Змістовий і технологічний складники моделі вмотивовані метою й завданнями професійної підготовки, що базоване на організації процесу формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності (теоретична й практична частини), на технологічному аспекті його забезпечення під впливом усіх компонентів цілісного освітнього процесу (зміст (навчальні дисципліни), форми навчання, методи й засоби навчання, елективний курс «Артпедагогіка»)). Діагностико-результативний складник засвідчує динаміку процесу формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Ефективність виокремлених педагогічних умов формування готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності доведена експериментальною реалізацією поетапності впровадження їхньої сукупності. Результати експерименту засвідчують, що в ЕГ кількість студентів із високим рівнем сформованості готовності до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності становить 22,9 % (приріст +16 %); 60,6 % досягли середнього рівня (+9 %), натомість 16,5 % залишилися на низькому рівні (-25 %). У КГ зафіксовано такі дані: на високому рівні сформованості готовності студентів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності перебувають 8,5 % (+2,1 %), на середньому – 52,7 % (-2,7 %), на низькому – 38,8 % (-4,8 %). На підставі викладу зроблено висновок про те, що теоретично обґрунтовані педагогічні мови, авторська методика забезпечують підвищення рівня сформованості готовності майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

4. Розроблено й апробовано навчально-методичне забезпечення з підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, що корелює з

виокремленими педагогічними умовами. Домінантою навчально-методичного забезпечення є елективний курс «Артпедагогіка», де передбачене застосування артпедагогічних засобів (твори мистецтва, продукти художньої творчості учнів, артпедагогічна взаємодія учня й викладача, особистісно орієнтований виховний простір, що виникає внаслідок цієї взаємодії, арт-терапія образотворчим мистецтвом, музикотерапія, драматерапія, бібліотерапія з педагогічною метою) та їхніх прийомів (музично-рухові ігри і вправи, психічна й соматична релаксація за допомогою музики, музичне малювання, рухова драматизація під музику та музична розповідь тощо).

Проведене дослідження не претендує на вичерпне обґрунтування окресленої проблеми. Подальшого аналізу потребують теоретичні й методичні засади підготовки майбутніх викладачів початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності, удосконалення змісту, розроблення форм, методів, технологій організації освітнього процесу закладів вищої освіти мистецького напрямку з огляду на вітчизняні й зарубіжні тенденції.

**Опубліковані праці, що відображають основні
наукові результати дисертації
Статті в наукових фахових виданнях України
та в іноземних наукових періодичних виданнях**

1. Алексінцева, Т. В., & Пріма, Р. М. (2016). Артпедагогіка як наукове поняття: аспекти сутнісної характеристики. *Вісник Черкаського університету*, 1, 6–8.
2. Алексінцева, Т. В. (2016). Взаємодія мистецтв як ефективний засіб музичної освіти. *Педагогічний часопис Волині*, 2(3), 11–14.
3. Алексінцева, Т. В. (2017). Артпедагогіка та коучинг як інноваційні технології творчого розвитку студентів. *Педагогічний часопис Волині*, 1(4), 35–40.
4. Алексінцева, Т. В. (2017). Образотворче мистецтво на уроках музики: з досвіду музичної педагогіки Німеччини. *Інженерні та освітні технології*, 4(20), 41–46 (*5 міжнар. наук. баз*).
5. Aleksintseva, T. (2017). Pedagogika artystyczna w systemie profesjonalnego przygotowania wykładowcyw szkzy muzycznych Ukrainy. *Kelm*, 2(18), 19–23.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Алексінцева, Т. В. (2015). *До питання використання викладачами музичних шкіл засобів артпедагогіки*, Матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Педагогічна майстерність: методологія, теорія, технології». Черкаси: Чабаненко Ю. А.
7. Алексінцева, Т. В. (2016). *Артпедагогіка як інноваційна педагогічна технологія у підготовці викладачів початкових мистецьких навчальних закладів*, Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика». Луцьк: Луцький педагогічний коледж.

8. Алексінцева, Т. В. (2016). *Артпедагогіка як складова фахової підготовки майбутніх викладачів музичних шкіл*, Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір». Луцьк: ФОП Покора І. О.

9. Алексінцева, Т. В. (2017). *Інтеграція мистецтв у системі підготовки викладачів музичних шкіл*, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти». Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет.

10. Алексінцева, Т. В. (2017). *Критерії готовності майбутніх викладачів музичних шкіл до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності*, Матеріали III Міжнародного конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі». Одеса: Гельветика.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

11. Алексінцева, Т. В. (2016). Проблема становлення артпедагогіки як інноваційної технології в країнах Європи та США. Педагогічний часопис Волині, 1 (2). С 35–39.

12. Алексінцева, Т. В. (2018). *Артпедагогіка: навчально-методичний посібник*. Луцьк: ПП Іванюк В. П. 48 с.

АНОТАЦІЇ

Алексінцева Т. В. Формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України. – Хмельницький, 2019.

У роботі подано результати теоретико-експериментального дослідження формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності: науково обгрунтовано сутність і компоненти феномену «готовність майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності»; виокремлено, теоретично аргументовано й експериментально перевірено педагогічні умови, розроблено та апробовано модель і методичне забезпечення підготовки майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки, що сприяють формуванню готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності; уточнено сутність основних дефініцій (артпедагогіка, «арт-терапія», «засоби артпедагогіки»); конкретизовано компоненти (теоретичний, практичний, мотиваційний, особистісний), критерії (ціннісно-орієнтаційний, емоційно-рефлексивний, когнітивно-змістовий, практично-діяльнісний), показники та рівні готовності

майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки в професійній діяльності.

Ключові слова: артпедагогіка, арт-терапія, готовність, засоби артпедагогіки, майбутній викладач, початкові мистецькі навчальні заклади, професійна діяльність.

Алексинцева Т. В. Формирование готовности будущего преподавателя начальных учебных заведений искусств к использованию средств артпедагогтики в профессиональной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Хмельницкий национальный университет, Министерство образования и науки Украины. – Хмельницкий, 2019.

В диссертации охарактеризовано понятийно-терминологическое поле проблемы готовности будущего преподавателя начальных учебных заведений искусств к использованию средств артпедагогтики в профессиональной деятельности; уточнена сущность основных дефиниций («артпедагогика», «арт-терапия», «средства артпедагогтики»).

Артпедагогика представлена как синтез знаний по искусству, психологии, психотерапии и педагогике, необходимых для теоретического осмысления процесса личностного развития воспитанника; исследования организационно-методических принципов создания личностно-центрированного воспитательного процесса, направленного на содействие самоопределению личности, развитию её способности к рефлексии, активизации личностного роста и творческого саморазвития средствами искусства и художественно-творческого самовыражения. Арт-терапия аккумулирует клинические аспекты аналитической психологии и психоанализа, связанные с гармоническим, терапевтическим и коррекционным потенциалом художественной деятельности. Средства артпедагогтики – это произведения искусства, продукты художественной деятельности учеников, артпедагогическое взаимодействие ученика и преподавателя, личностно ориентированное воспитательное пространство, возникающее в результате этого взаимодействия, терапия изобразительным искусством, музыкотерапия, драматерапия, библиотерапия в педагогических целях.

Охарактеризовано понятие готовности преподавателя начальных учебных заведений искусств к использованию средств артпедагогтики в профессиональной деятельности как интегративной личностной характеристики, формирующейся в процессе профессионального образования и самообразования, отображающей сочетание профессиональных компетенций, педагогической направленности сознания педагога и его личностных качеств, обеспечивающих реализацию им музыкально-педагогической деятельности с использованием средств артпедагогтики. В соответствии с обоснованными критериями (ценностно-ориентационный, эмоционально-рефлексивный, когнитивно-содержательный, практически-деятельностный), показателями их проявления выделены три уровня сформированности готовности будущего преподавателя (высокий, средний, низкий), на основании которых определено

реальное состояние этой проблемы на констатирующем этапе педагогического эксперимента.

В контексте исследования под педагогическими условиями подразумевается совокупность необходимых и взаимосвязанных мероприятий, способствующих успешному формированию готовности будущих преподавателей начальных учебных заведений искусств к использованию средств артпедагогики в профессиональной деятельности. Выделены следующие педагогические условия: актуализация позитивной мотивации будущих преподавателей начальных учебных заведений искусств к использованию средств артпедагогики в профессиональной деятельности; разработка творческих заданий с использованием средств артпедагогики для углубления знаний по артпедагогике, компетентностей студентов в сфере музыкального искусства; активизация взаимодействия в формате «преподаватель – студент – ученик», направленного на получение эмоционально-музыкального, артпедагогического опыта будущих преподавателей начальных учебных заведений искусств при прохождении педагогической практики.

В диссертации впервые разработана и представлена модель, дающая возможность отобразить процессуальность и последовательность подготовки будущих преподавателей начальных художественных учебных заведений к применению средств артпедагогики в профессиональной деятельности, а также проследить взаимосвязь и взаимообусловленность её составляющих: целевой, теоретико-методологической, содержательной, технологической, диагностико-результативной.

Разработана и обоснована методика подготовки, которая, согласно определённым педагогическим условиям, реализовывалась на мотивационно-целевом, когнитивно-технологическом и процессуально-результативном этапах. В рамках авторской методики разработан и внедрён в учебный процесс будущих преподавателей начальных учебных заведений искусств элективный курс «Артпедагогика».

Экспериментально доказано, что обоснованные педагогические условия и методика являются эффективными и способствуют достижению положительных результатов, касающихся формирования готовности будущих преподавателей начальных учебных заведений искусств к применению средств артпедагогики в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: артпедагогика, арт-терапия, готовность, средства артпедагогики, будущий преподаватель, начальные учебные заведения искусств, профессиональная деятельность.

Aleksintseva T. V. Formation of the Readiness by Future Teachers of Basic-Level Art Schools for the Use of Tools of Art Pedagogy in Professional Activities.
– Manuscript.

Thesis research for the degree of a Candidate of pedagogic sciences majoring in 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Khmelnytskyi, 2019.

The research presents the results of a theoretical and experimental study of the formation of the readiness by a future teacher of basic-level art schools for the use of

tools of art pedagogy in professional activity: the subject matter and components of the phenomenon of «the readiness by a future teacher of basic-level art schools for the use of tools of art pedagogy in professional activity» is scientifically substantiated; pedagogical conditions have been found, theoretically substantiated and experimentally verified, the model and methodological provision of the training of the future teacher of basic-level art schools for the use of tools of art pedagogy that contribute to the formation of the readiness by the future teacher of basic-level art schools for the use of tools of art pedagogy in professional activity is developed and tested; the essence of the main definitions is specified («art pedagogy», «art therapy», «means of pedagogy»); the components (theoretical, practical, motivational, personal), criteria (value-based orientation, emotionally reflexive, cognitively substantive, practically pragmatist), signs and levels of the readiness by future teachers of basic-level art schools for the use of tools of art pedagogy in professional activities have been substantiated.

Key words: art pedagogy, art therapy, readiness, tools of art pedagogy, future teacher, basic-level art schools, professional activity.

Підписано до друку 12.04.2019.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 64.
Віддруковано з оригінал-макета замовника.
Друк: «Термінова поліграфія».
29000, м. Хмельницький, вул. Степана Бандери, 63.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 4164 від 23.09.2011 р.